

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Hellenistik Dönemde Miletos *Isopoliteia* Antlaşmaları

Isopoliteia Treaties of Miletus in The Hellenistic Period

Ümran Ozan KARAHAN^{a*}

^aDr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fak. Tarih Bölümü, Uşak / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-8179-9031

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 21 Mayıs 2020

Kabul tarihi: 1 Mart 2021

Anahtar Kelimeler:

Isopoliteia,

Miletos,

Hellen.

ÖZ

Isopoliteia, yani eşit vatandaşlık hakkı Hellen toplumlarında politik, ekonomik ve kültürel nedenlerden dolayı bireysel ya da kitlesel olarak uygulanmıştır. Farklı şekillerde antlaşma metinlerinde yer aldığı görülmektedir. Bu konuda özellikle epigrafik kaynaklar ile antik kaynaklar bilgi vermektedir. Miletos kenti de geniş bir koloni ağına sahip olarak zaman zaman farklı nedenlerle *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yapmıştır. Bu antlaşmaların bazen belirli dönemlerde tekrarlandığı görülmektedir. Bazı antlaşmaları Pers yıkımından sonra kaybettikleri nüfusun yeniden sağlamak için, bazı antlaşmaları da politik ve ekonomik nedenlerden dolayı yapmıştır. Biz bu çalışmamızda Hellen dünyasındaki olgulardan biri olan *isopoliteia*yı Miletos kenti üzerinden, antik ve modern kaynaklara dayanarak değerlendirmede bulunmaya çalışacağız. Bu değerlendirmenin Eski Batı Anadolu Tarihi üzerindeki etkilerini ve izdüşümlerini tespit konusunda katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

ARTICLE INFO

Article History:

Received May 21, 2020

Accepted March 1, 2021

Keywords:

Isopoliteia,

Miletus,

Hellen.

ABSTRACT

Isopoliteia, that is, the right to equal citizenship, has been applied individually or in mass in Hellenic societies for political, economic and cultural reasons. It seems that it had been included in the treaty texts in different ways. Both epigraphic sources and ancient sources provide information on this subject. The city of Miletus also had a wide colony network, and occasionally made treaties involving the provision of *isopoliteia* for different reasons. It appears that these treaties are sometimes repeated at certain periods. The city concluded some treaties to restore the population lost after the Persian destruction and also some treaties for political and economic reasons. In this study, we will try to make evaluations about *isopoliteia* agreements of Miletus, which had been one of the phenomena in the Hellenic world by making use of the ancient and modern sources. We assume that this assessment will enable us to determine its effects and projections on the Ancient Western Anatolian History.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: ozan.karahan@usak.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

In Hellenic cities, *isopoliteia*, that is, the right to equal citizenship, was granted to individuals and peoples as a privilege especially in the hellenistic period. It was implemented mutually or unilaterally to the peoples of some cities through treaties. These treaties were concluded on the basis of political, economic and social reasons. Modern researchers categorize the implementation of *isopoliteia* in three or four groups. However, based on the treaties made, aggrouping the *isopoliteia* implementation under two groups will clarify the subject. Because one of the groups is directly associated with the implementation of *isopoliteia*. The rest, on the other hand are *isopoliteia* practices that are included in the treaties made for various reasons.

As can be seen in Ionic city states located in Western Anatolia, one can observe that the such practices are also implemented as a means of linking distant city states to the confederation, by Aetolia confederation in Greece. They have implemented the *isopoliteia* treaty method with the entire confederation or any Aetolia city state. It is understood from the ancient sources and epigraphic data that the *isopoliteia* treaties between the cities are either concluded unilaterally or bilaterally. Candidates who demanded individual citizenship could benefit from the citizenship rights of the cities without participating in the political life of the city. Those whose application was accepted could benefit from various citizenship privileges. They could have privileges such as *enktesis*, the right to become a land owner or *epiamia*, the right to marry a woman from another city, or, rarely, the export permit of important duty-free goods.

Isopoliteia treaties have been implemented as a method for the solution of political, economic and social problems between city states. We can see such purposes in the *isopoliteia* treaties of Miletus, which is the main subject of our study. It is understood that in some of Miletus' *isopoliteia* treaties, -apart from these general purposes- the city adopted such practices in order to re-increase the population lost as a result of the Persian destruction the city suffered after the Ionia Revolt. A large part of its population got lost due to Persian destruction. Moreover, the city was destroyed in such a way that it could no longer function. It lost the prosperity and importance it had during 6th and 7th centuries BC. Therefore, the city tried to make use of the advantage of having a significant number of colonies by signing such a treaty with its colonies. The people of Miletus made significant economic gains especially from the cities they established on the shores of the Black Sea and the Marmara Sea. We understand from the statements in the treaty texts that they descended from the same lineage. Therefore, Miletus has implemented *isopoliteia* treaties with such colonial city-states as one of the ways to regain their old demographic, economic and socio-cultural wealth as a capital city.

In lean times during the Hellenistic period, small city states wanted to make agreements with Miletus which they saw as large and powerful in the region, with treaties in which a clause regarding *isopoliteia* would be included. With this method, they tried to gain a strong ally. Especially during the struggle of the hellenistic kingdoms and when the Roman influence in Western Anatolia began to be seen. This practice is important for the political and economic life of the period. It has also been effective in ending historical animosities between city states, as in the case of the treaty signed between the city of Miletus and the city of Herakleia (Latmos). *Isopoliteia* treaties signed by Miletus date back to the 6th century BC. However, the inscriptions show that such treaties were repeated during the hellenistic period. One of the main issues that they attached importance to when implementing these treaties was religious issues. The cities also stated in the treaties that in the temples they deem sacred, sacrifices were to be presented and prayers were to be said for treaties to bring good luck. Moreover, privileges were granted to the public regarding the cults and festivals that are important for the cities.

For the Miletus *isopoliteia* treaties that form the basis of this study, we primarily benefited from epigraphic sources containing treaty texts, ancient sources and, surely, modern sources. Thus, we tried to reveal the political, economic and socio-cultural gains achieved through such treaties by Miletus especially, an important hellenic city located in Western Anatolia. Ultimately, these treaties have positively or negatively affected the relations with the West Anatolian hellenic city states, the conflicts of interest of the hellenistic kingdoms in the region with each other and the approach of Rome regarding this region. Thanks to the *isopoliteia* treaties, we are able to have knowledge of religious, legal, political and demographic structures among the hellenic cities of the period.

Giriş

Isopoliteia yani eşit vatandaşlık hakkı, MÖ IV. yüzyıldan itibaren kullanılan bir terimdir. Hellen kent devletlerinde bireye ya da özellikle tüm halka, antlaşmalarla verilen eşit vatandaşlık hakları için kullanılmaktadır. Hellenistik dönemde *isopoliteia* antlaşmaları yaygın olarak görülmektedir. Batı Anadolu'da İon kent devletlerinde görüldüğü gibi, Hellas'da Aetolia konfederasyonu tarafından, uzak kent devletlerinin konfederasyona bağlanmasının bir aracı olarak da uygulandığı görülmektedir. Tüm konfederasyonla ya da herhangi bir Aetolia kent devleti ile *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yapılmıştır (Champion, 2004, s. 131; Guizzi, 1999, s. 235; Hornblauer ve Spawforth, 2012, s. 771; Rhodes, 1993, s. 175; Syll 522).

Isopoliteia antlaşmaları farklı şekillerde görülebilmektedir. Bunlardan ilki, sadece *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalardır. Bu antlaşmaların içeriği sadece eşit vatandaşlık hükmü ile ilgilidir. Pergamon ve Temnos arasında gerçekleşen *isopoliteia* antlaşmasında (OGIS 265) bu şekilde karşılıklı eşit vatandaşlık hükmü yer almaktadır. İkincisi genişletilmiş *isopoliteia* antlaşmalarıdır. Özel ayrıcalık hükümlerinin bulunmadığı, eşit vatandaşlığın kısmen belirtildiği antlaşmalardır. Daha çok iki kent arasında hukuki meselelerin yer aldığı antlaşmalardır. Miletos ile Herakleia (Latmos) arasında devam eden çatışmaların sonlandırılması için yapılan antlaşma gibi (Milet I 3.150; Syll 633). Üçüncüsü karma hükümlerin yer aldığı antlaşmaların içerisinde *isopoliteia* hükmünün bulunduğu antlaşmalardır. Yani kentler arasında diğer düzenlemelerin yapıldığı antlaşmanın eşdeğer bir parçası olarak *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalardır. Son olarak ise ek bir hüküm olarak *isopoliteia* hükmünün bulunduğu uygulamalardır. Bu türün en açık örneği Syria'nın Antiokheia, Seleukeia ve Laodikeia kentlerine sivil haklar veren III. Antiokhos'un onursal kararnamesidir (Gawantka, 1975, s. 41-42; Hermann, 1965, s. 38-41; Robert, 1927, s. 214-219).

Antik kaynaklardan ve epigrafik verilerden kentler arasında yapılan *isopoliteia* antlaşmalarının iki yönlü ya da tek yönlü gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Kişisel vatandaşlık talebinde bulunan adaylar kentlerin vatandaşlık haklarından, kentin siyasi hayatına katılmadan yararlanabilmektedirler. Başvurusu kabul edilen kişi çeşitli vatandaşlık ayrıcalıklarından faydalanabilmekteydi. *Enktesis* yani arazi mülkiyetlerine sahip olma hakkı, *epiamia* yani başka bir kentten bir kadınla evlenme hakkı ya da nadiren de olsa gümrüksüz, önemli malların ihracat izni gibi ayrıcalıklara sahip olabiliyordu (Guizzi, 1999, s. 235).

Hellen kentlerinde askeri, politik ve dini amaçlarla çok sayıda birlik oluşturulmuştur. Bu birliklerden *sympoliteia* uygulaması ile iki ya da daha fazla kentin politik birlikteliği oluşturulmuş ve *Polisten* daha yüksek bir statüye kavuşmaları sağlanmıştır. *Homopoliteia* antlaşmalarında ise daha küçük bir kentin topraklarının, komşusu olan bir kent tarafından antlaşma yolu ile ilhakı söz konusudur. MÖ III. yüzyılda Kos'un yaptığı gibi, devletin ikinci dereceden bir parçası olarak komşusu Kalymnos'un topraklarını ilhak ederek sınırlarını genişletme imkânını bulmuştur. Ancak *Isopoliteia* ile ne kentlerin birleşmesi ne de büyük bir kentin küçük bir kentin topraklarını ilhak etme durumu söz konusu değildir. Sadece eşit vatandaşlık hakkının verilmesi ile kentlerin bazı ayrıcalıklarından yararlanılması sağlanmıştır (Magie, 2003, s. 71; Reger, 2004, s. 145-180).

İonia İsyanı Öncesi Miletos

Hitit metinlerinde adı Millawanda olarak geçen Miletos, MÖ 1600 yıllarında Giritliler tarafından iskân edilmiştir. Hatta kent adını, Girit'ten gelen Milatoslulardan aldığı öne sürülmektedir. Miletos MÖ VII. ve VI. yüzyıllarda Hellen dünyasında ana kent olarak hizmet veren en önemli kentlerden biridir (Greaves, 2003, s. 92-93; Strabon 14.1.6; Yaylalı, 2015, s. 57-60). Herodotos'un "*İonianın süsü*" dediği kent daha sonraki yüzyılda eski gücünü yitirmeye başlamıştır (5.28). Miletos kil, seramik, zift, taş, çinko ve antimon gibi çok değerli olmayan

ürünlerin yanı sıra, değerli boya maddelerine de sahipti. Özellikle deniz kabuklarından elde ettikleri mor boyadan üretilmiş tekstil ürünleri ihracatı ile ünlüydüler. Ayrıca mobilya ve zeytinyağı ticareti de yapmaktaydılar (Gorman, 2001, s. 47-48; Greaves, 2003, s. 25-27).

Miletos, doğu ile olan ulaşım zorluğu nedeniyle ticaret yönünü batıya, deniz ticaretine çevirmiştir. Ancak yine de doğuda Lydia ile olan ticaretin varlığının göstergesi olan sikkeler bulunmaktadır. Batı ile olan ticaretinin ilk adımı olarak, Karia kıyılarına yakın adaların ele geçirilmesi olmuştur. Miletos VIII. yüzyıldan başlayarak, çeşitli kentler ya da bazen geniş topraklara sahip, halkı bağımsız olması amaçlanan *apoikia* adı verilen koloniler kurmuşlardır. Bu kentlerden bazıları zenginleştikçe büyümüş ve nüfus artışları başlamıştır. İkinci bir koloni kurmak için yeterli hale gelmişlerdir. Kentler nehir ağzlarında verimli arazilere sahip noktalarda kurulmuştur. Kimi zaman da kentlerin kuruluşu için, ticareti geliştirmek amacıyla yerli halka yakın noktalar tercih edilmiştir. Ayrıca diğer halklarla mal ve hammadde değişimine dayanan *emporía* (pazar yeri/ticaret merkezi) adı verilen merkezler kurmuşlardır. Miletos'un kolonileşmesinin iki nedeni üzerinde durulmaktadır. Hellen kentlerinde bu dönemde büyük bir nüfus artışı meydana gelmiştir. Bu nedenle de kaynak yetersizliğine bağlı olarak gıda ihtiyacının karşılanması konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Ayrıca nüfus artışının yanı sıra iklim değişikliğine bağlı olarak, kuraklık da meydana gelmiş olabilir. Dolayısıyla karşı karşıya kaldıkları açlıktan kurtulmak için, nüfusunun bir kısmı kolonilere yerleştirilmiş olabileceğinden bahsedilmektedir. Bir diğer neden ise kolonilerin gıda üreticileri olarak görülmesidir. Böylece ana kente bağlı olan koloniler, verimli arazilerde ürettikleri tahılın fazlasını ana kente göndereceklerdi (Gorman, 2001, s. 48-62; Magie, 2003, s. 39-41).

Miletos, diğer Hellen kentlerine göre çok daha fazla koloniye sahipti. Antik kaynaklar, Miletos'un doksan kadar kolonisi olduğundan bahsetmektedir. Miletos kolonileri, Karadeniz, Kuzey Ege, Marmara ve Çanakkale Boğazı çevresinde kurulmuştur. Bu koloni bölgelerinin en önemlisi, Olbia, Istria, Sinope, Odessos ve Apollonia Pontika gibi büyük kentlerin bulunduğu Karadeniz'dir. Miletos, koloni sayılarına göre değerlendirildiğinde Hellen ana kentlerinin en büyüğü idi (Gorman, 2001, s. 63-64; Graham, 1964, s. 98; Greaves, 2003, s. 136; Plinius. NH. 5. 122; Tsetschladze, 2006, s. 30).

Miletos, kolonileri sayesinde elde ettiği bu ekonomik ve politik gücü sayesinde komşu kent devletleri tarafından yerel bir güç olarak kabul edilmiştir. Hellenistik dönemde zaman zaman meydana gelen sıkıntılı süreçlerde, bölgedeki küçük kent devletleri Miletos ile birlik olma çabası içerisine girmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda genelde kendi talepleriyle Miletos ile *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yapmışlardır. Miletos, MÖ 494 Pers yıkımından sonra yaptığı gibi kaybettiği nüfusun telafisi için çareyi aynı kökenden geldiklerine inandıkları kolonileri ile *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yapmakta bulmuştur.

İonia İsyanı (MÖ 499 – 494) ve Sonrasında Miletos

Persler, MÖ 547 yılında Lydia Devleti'ne son vermiş ve Anadolu Hellen kentlerinin kontrolünü ele geçirmiştir (Demir, 2014, s. 251). Perslerin hâkimiyetinden hemen önce ekonomik olarak zirveye ulaşmış olan Miletos, egemenliğini kaybetmesiyle birlikte ekonomik bir düşüşe geçmiştir. Ancak bu düşüş keskin bir düşüş değildir ama işaretler Miletos'un gücünü belirgin bir şekilde kaybettiğini göstermektedir. MÖ VI. yüzyılda Karadeniz'deki kolonizasyon tekelleri kırılmıştır. Miletos ve kolonileri artan bir rekabet ortamı ile karşı karşıya kalmışlardır. Bazı geleneksel ticaret ortaklarından kopmuşlardır. MÖ VI. yüzyılın sonlarında Atina, Naukratis'teki Miletosluların ticaretinin çoğunu ve bir dereceye kadar Attika seramiklerinin oldukça yaygınlaştığı kuzeydoğuda kendi lehine değiştirmeyi başarmıştır. Bu sırada Atina Tiranı Persistratos, Miltiades'i Trakya Khersonesos'u ele geçirmeye göndermişti (Hdt. 6.34). Böylece Propontis erişimini kontrol edecek ve Miletos'un ticari hâkimiyetini kesecekti. Dahası

Samos Tiranı Polykrates, filosu ile Miletos ticaret gemilerine saldırmış ve Miletos'un batıdaki ünlü ticaret ortağı olmasına rağmen, geleneksel rekabeti korsanlığa dönüştürmüştür (Hdt. 5.44; 6.39).

Böylece MÖ 540'tan sonraki yıllarda Miletos'un refahı, değişen ekonomik koşullar nedeniyle tehdit altına girmiştir. Ayrıca bu yıllarda Miletos yönetimi de bir dönüşüm yaşamıştır. Geleneksel oligarşik yönetimin yerine, Pers hâkimiyeti altındaki pek çok Hellen kentinde olduğu gibi tiranlık yönetimi gelmiştir. Pers destekli tiranlar, MÖ VI. yüzyılın son yarısında kent devletlerinin sivil hayatına büyük oranda zarar vermişlerdir. Bu zalim tiranlar bir Pers politikası olarak Pers desteğiyle korunmaktaydılar. Birçoğu despot bir yönetim anlayışına sahipti. Vatandaşlarının yararından daha çok kendi çıkarlarını ön planda tutmaktaydılar. Ion kentlerinin tiranları, kendi kentlerinden daha çok Perslere sadıktılar. Ionia İsyanı olarak bilinen ayaklanmanın patlak vermesi ve yayılması Hellenlerin yöneticileri olan tiranlardan memnun olmadıklarının açıkça göstergesiydi (Georges, 2000, s. 9-23; Gorman, 2001, s. 129-133).

Bu isyanın mimarı, Miletos'un tiranı Molpagoras'ın oğlu Aristagoras'tı. Miletos, MÖ 500 yılında Tiran Aristagoras'ın yönetimindeydi. Naxos'tan sürülmüş olan bir grup halk, Aristagoras'a gelerek yalvardılar. Yurtlarına dönmek için askeri yardım talebinde bulundular. Aristagoras, bunlara yardım edersen belki Naxos'u da ele geçirebilirim düşüncesiyle harekete geçti. Bunun üzerine önce Sardeis'e gitmiş ve Sardeis Satrapı Artaphrenes'i Naxos seferine ikna etmiştir. Perslerin bu sayede Kiklad adalarına hatta anakara Hellas'a bile boyun eğdirebilecekleri iddiasında bulunmuştur. Fakat sefer fiyaskoyla sonuçlanmıştır (Hdt. 5.30-34).

Ancak Ionialıların Pers yönetiminden duyduğu rahatsızlığı bilen Aristagoras, bu defa tiranlıktan çekilerek onlarla şansını denemeyi düşünmüştür. Hellen kentlerini kendi liderliğinde birleştirerek ayaklandırmış ve Küçük Asya'daki diğer Hellen kentlerindeki tiranları devirmek için harekete geçmiştir. Kentlerin bağımsızlığı ve hak eşitliğinin savunuculuğunu üstlenerek bazı Küçük Asya kentlerinin desteğini de almıştır. İsyân başladıktan kısa bir süre sonra kalıcı bir şekilde yayılmış ve Batı Anadolu'nun büyük bir bölümünü kapsamıştır (Cawkwell, 2005, s. 61-86; Gorman, 2001, s. 137; Pomeroy, 2018, s. 157-159; Sarıkaya ve Arslan, 2017, s. 78-79).

MÖ 499 yılında Perslerin Anadolu'daki en önemli idari merkezi Sardeis, Atinalıların desteğiyle yağmalandı. Sardeis Satrapı Artaphrenes *akropolise* sığınmak zorunda kaldı. Aşağı kent yakılıp yıkıldı (Hdt. 5.35). Böylece bu isyan Persleri Küçük Asya'dan atma ve tiranlık yönetimine son verme çabası içerisinde daha da yayıldı. Atina ve Eretrialıların donanma yardımıyla Ionia, Karia, Troas, Hellespontos, Bosphoros ve Trakya Khersonesos'u kıyı kentlerinin neredeyse tamamı isyana katılmış oldu. Küçük Asya'daki satraplar bu isyanı bastırmakta yetersiz kaldılar. Merkezden gelen takviye kuvvetleri ile bu savaş bir süre daha devam etmiştir. Persler bu isyanın merkezi olarak Miletos'u görüyorlardı. Miletos'u yendiklerinde bu isyanı bastırabileceklerine inanıyorlardı. Nitekim MÖ 494 yılında Küçük Asya'daki bütün Pers ordusu ve satraplar, Dareios'un takviye birlikleriyle birlikte, Fenike, Mısır, Kıbrıs ve Kilikia müttefiklerinden oluşan 600 gemilik büyük bir donanmayla Miletos'un karşısında yer alan Lade Adası açıklarında Ion müttefiklerini ağır bir yenilgiye uğrattılar. Böylece isyan sonlandırılmış oldu (Demir 2018, s. 270-271; Gorman, 2001, s. 143-144; 2002, s. 181; Sarıkaya ve Arslan, 2017, s. 85).

Ionia İsyanı sırasında Persler, sadakatsiz Hellenlerden özellikle de Miletos'tan korkunç bir intikam almaya yemin etmişlerdi. Miletos erkeklerinin çoğu öldürüldü. Yakışıklı genç erkekler hadım edildi. Kadın ve çocuklar köleleştirildi. Didyma'daki tapınak yağmalandı ve yakıldı. Miletos'ta hayatta kalan kızlar, Kızıl Deniz'e yakın bir yerde, Ampe Kenti'ne yerleştirildiler (Bettalli, 2017, s. 157-158; Cawkwell, 2005, s. 61-86; Hdt. 6.7-17).

Miletos, büyük bir yıkım yaşadı ve nüfusunun büyük bir bölümünü kaybetti. Ancak MÖ

479 yılında Mykale Savaşı sırasında, kaçan Pers askerlerine saldıran Miletoslu bir birlikten bahsedilmektedir. Bu durumdan Miletos nüfusunun tamamının yok edilmediği ya da sürgüne gönderilmediği anlaşılmaktadır. Miletos'un yakılıp yıkılması, yağmalanması ve nüfusunun azaltılması gerçeği Herodotos'ta (6.21) ve arkeolojik kayıtlarda açıkça görülmektedir. Kentin klasik ve arkaik dönemleri arasında yerin birkaç metre derinliğinde bir kül ve enkaz tabakası bulunmuştur. Miletos'un arkaik dönemde nüfusu muhtemelen 64.000 civarındaydı. Ancak MÖ V. yüzyılın sonlarına gelindiğinde nüfus en fazla 15.000-20.000 civarında idi. Arkeolojik veriler bunu desteklemektedir. Eskisi kadar olmasa da kent bu dönemde eski refahına kavuşmaya başlamıştır. Bu durum Atina vergi listelerinden anlaşılmaktadır. Peki, bu 15.000-20.000 civarındaki nüfus nereden gelmişti? Bunun bir kısmı Lade Savaşı'ndan ve Miletos'un yok edilmesinden kaçan Miletoslular olabilir. Ancak sayıları, restore edilen kentin büyüklüğünü açıklayacak kadar değildir. Miletos, Pers yıkımından ve nüfusunun sürgün edilmesinden sonra nasıl oldu da yeniden ayağa kalkıp Ion kentlerinden biri olarak zenginleşmiştir. Bunun cevaplarından biri, muhtemelen Miletos'un kolonileriyle ve bazı önemli kentlerle yaptığı *isopoliteia* antlaşmalarında yatmaktadır (Gorman, 2001, s. 145-148; 2002, s. 182-191).

Miletos *Isopoliteia* Antlaşmaları

Miletos'un nüfus kaynağı, aynı soy ve kültür mirasına sahip olan kolonilerinde bulunmaktaydı. Miletos, Karadeniz'de ve Kuzeydoğu Ege'de bulunan pek çok koloninin ana kenti olarak biliniyordu. Bu koloniler Miletos'un yeni nüfusu için geniş bir rezerv sağlamaktaydı (Gorman, 2002, s. 168-187). Miletos'un MÖ IV. yüzyılda Sardeis, Olbia, Kyzikos ve Phygela gibi kentlerle, MÖ 188 yılında imzalanan Apameia Antlaşması'na kadar *isopoliteia* hükmünü içeren antlaşmalar yaptığı bilinmektedir (Kyzikos 137; Milet I 3; Olbia 136; Phygela 142; Sardis 135). Ancak bazı kentlerle yapılan *isopoliteia* antlaşmaları hakkında yazıtların kırık ve eksik olması nedeniyle yeterli bilgiye ulaşılamamaktadır. Sardeis ile yapılan antlaşmanın eksik yazıtından anlaşıldığı kadarıyla, çeşitli hukuki sorunların giderilmesi için yapılan bir antlaşmadır. Phygela kenti ile de yapılan antlaşmanın eksik yazıtından anlaşıldığı kadarıyla, bu antlaşma Phygela'nın talebiyle daha önce var olan antlaşmanın yenilenmesi ile ilgilidir (Grueen, 1984, s. 70-72; Magie, 2007, s. 27).

Miletos MÖ III. yüzyılda Kios, Tralleis, Mylasa ve Girit (Krete) kentleriyle de *isopoliteai* antlaşmaları yapmıştır. Bu antlaşmalar, Miletosluların Hellenistik krallıklarla ilgili olan kent kararnamelelerinde, ileri gitmemek koşuluyla hem yakındaki hem uzaktaki komşularıyla sağlıklı bağlantılara verdiği önemi ortaya koymaktadır. Miletos'un tamamen Seleukos hâkimiyeti alanı dışında kalan bir ada olan Girit ile ilgilenmesi muhtemelen korsanlığa karşı korunma düşüncesiyle alınmış bir karardır. Seleukosların en zayıf olduğu bir dönemde de (MÖ 218/217) Tralleis ile yapılan antlaşma ise yerel politikaların önemli bir görüntüsünü vermektedir. Bu süreçte Miletos, MÖ III. ve II. yüzyılda altmış farklı topluluktan en az yüz doksan kişiye bireysel vatandaşlık hakkı vermiştir (Labuff, 2016, s. 45-46; Magie, 2007, s. 26-27; Rubinstein, 2013, s. 194).

Vatandaşlık kaynağına ilişkin kanıtlar, Miletos'un MÖ IV. yüzyıldan kalma yazıtlarıdır. Bunlardan bir tanesi MÖ VII. yüzyılın son yarısında kurulan Karadeniz'in kuzey kıyısında önemli bir Miletos kolonisi olan Olbia kenti ile yapılan antlaşmanın yer aldığı yazıttır (Gorman, 2002, s. 187; Graham, 1964, s. 106-107). Miletos ile Olbia arasında MÖ 350-315 tarihleri arasında *isopoliteia* antlaşması yapılmıştır. Miletos'la Olbialılar arasında yapılan, geleneksel olduğu vurgulanan bu antlaşmaya göre; öncelikle Miletoslulara çeşitli ayrıcalıklar verilmiştir. Bu antlaşmalar, vatandaşlığın temel unsurlarını içermekteydi. Dini bayramlara ve kutlamalara katılmak, vergilerden muafiyet ve kentin resmi kurumlarında memur olabilmek gibi ayrıcalıklar yer alıyordu. Olbia kentinde yer alan Miletoslular, halka açık kültlerde Olbialılar gibi kurban

sunabileceklerdi. Miletoslular daha önce olduğu gibi vergiden muaf olacaklardı. Eğer Miletoslular kamuda memur olmayı dilerlerse, öncelikle konseyde listelere kayıt yaptıracaklar ve vergilendirmeye tabi olacaklardı. Miletoslular halka açık toplantılarda ayrıcalıklı oturma yerlerine sahip olacaklar, atletizm yarışmalarına katılabilecekler ve *triakades* festivalinde Miletos'ta yaptıkları gibi ibadet edebileceklerdi. Miletosluların Olbia'da yasal bir sözleşmeden doğan davaları olursa, dava beş gün içerisinde mahkemede görülecekti. Başka bir kentin vatandaşlığında olanların haricinde, bütün Miletoslular vergiden muaf olacaktı. *Magistrat* (hem yargı, hem yürütme yetkisine sahip yüksek devlet memuru) olma hakkına sahip olacaklar ve mahkemelere katılabileceklerdi. Aynı şartlar altında Miletos'taki Olbialılar da vergiden muaf olacaklar ve diğer düzenlemeler de Miletos'taki Olbialılara, Olbia'daki Miletoslularla aynı şekilde uygulanacaktı (Milet I 3.136; SEG 36. 1044; Syll 286; Tod 195).

Burada düzenlenen ilk maddenin, Olbia'daki Miletosluların dini statüleri ile ilgili olması dikkat çekicidir. Halk kültürleri ifadesi belki de zımni bir sınırlama getirmiş olabilir. Ayrıca vatandaşlık hakkıyla ilgili durum çok açık değildir. Ama Olbia'daki Miletoslulara eşit vatandaşlık hakkı açıkça belirtilmiştir. Bu ayrıcalığa sahip olabilmek için bir vatandaşın, tüm sorumluluklarını üstlenmesi ve vergilendirmeye tabii hale gelmesi yeterliydi. Eğer bir kişi tam vatandaşlık hakkını reddederse vergi muafiyetinden, dini konulardaki eşit haklardan, devlet imkânlarından ve diğer ayrıcalıklardan yararlanma gibi imkânlardan yoksun olacaktı. İki kentin vatandaşları arasında oluşan davalar hakkında bir antlaşma sağlanırken, yabancıların bu hakka sahip olamadıklarını anlamaktayız. Aslında Miletoslular ana kent vatandaşı olarak, Olbia'da eşit vatandaşlık hakkı almadan da yasal ayrıcalıklara sahip olabiliyorlardı. Antlaşmanın son maddesinden, her iki kentin de eşit haklara karşılıklı olarak sahip oldukları anlaşılmaktadır. Görünüşe göre bu antlaşma yoluyla, Miletos kentinde ikamet eden Olbialılardan daha çok, Olbia'da ikamet eden Miletosluların, Miletos'a gelerek yerleşmelerini sağlamak amaçlanıyordu. Kararnamede, uygulamanın açıkça geleneksel bir uygulama olduğu belirtilmiştir. Dini hakların, karşılıklı olarak elde edilen hakların temeli olduğu anlaşılmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, antlaşmada Olbia'nın Miletos'un bir kolonisi olduğuna dair bir açıklama yoktur. Ancak geleneksel düzenleme ifadesi, Olbia'nın Miletos tarafından kurulduğuna dair göndermeler içermektedir. Ayrıca Herodotos'un, Olbialıların Miletoslu olduğuna dair ifadesi bunu desteklemektedir (Arnaoutoglou, 1998, s. 114-115; Gorman, 2002, s. 187-188; Graham, 1964, s. 101-103; Hdt.4.78.3; Rhodes ve Osborne, 2003, s. 470-473).

Miletos ile Olbia arasındaki ilişki sıra dışı bir durumdu. Çünkü ana kentler, kolonilerine yerleşmeleri için eşit vatandaş olarak nüfus gönderme haklarını saklı tutmaktaydılar. Ancak kolonilerde yaşayan nüfusun ana kente geri dönme hakkı kesinlikle sınırlıydı (Hdt. 4.156.3). İkinci önemli nokta, bu uygulamanın geleneksel bir uygulama olduğu ifadesidir. Bu ifade bize, *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmanın geçmişte de uygulandığını göstermektedir. Bu antlaşma bir nedenden ötürü yenilenmiş olmalıdır. Muhtemelen bu durumun en bariz nedeni, Miletos'un Pers kontrolüne girmiş olmasıdır. Miletos, MÖ 540-479 ile MÖ 412-334 tarihlerinde Pers kontrolündeydi. Büyük olasılıkla önceki antlaşma, MÖ V. yüzyılın ortalarında, Pers yıkımına maruz kaldığı tarihten sonraki yıllarda, ya da MÖ 479 yılındaki Mykale Savaşı'ndan sonraki yeniden kurulma aşamasında olduğu döneme tarihlendirilebilir. Doğal olarak Miletos'ta geride kalan nüfus, kente gerekli olan ek nüfus için kolonilerine bakacaktı. Ana kentteki vatandaşlık cazibesi, yaşadıkları kentlerdeki müreffeh yaşamı bırakarak yeterli sayıda vatandaşın Miletos'un kalıntılarına geri dönmesini sağlamak için etkili olarak görülebilirdi. Ancak Olbia gibi tek bir kentin, Miletos için gerekli binlerce nüfusu da sağlaması pek muhtemel değildi (Gorman, 2001, s. 147-151; 2002, s. 188-189).

Bu nedenle Miletos'un bir başka *isopoliteia* ilişkisi, kuruluşu MÖ 756'ya kadar uzanan Propontis'te (Marmara Denizi) zengin bir kent olan Kyzikos'lardır. Miletos'un, Kyzikos ile

yapmış olduğu *isopoliteia* antlaşması da aşağı yukarı Olbia ile yapılan antlaşmayla aynı tarihlere denk gelmektedir. Bu antlaşmanın on altıncı satırından sonrası kırıktır. Başlangıç kısmında bu antlaşmaya tanık olanların adları yazılıdır. Bu yazıtın geriye kalanında; “...geleneklere ve düzenlemelere göre kentler her zaman dost olabilirler ve Kyzikos ile Miletos daha önce olduğu gibi Miletoslular Kyzikoslu, Kyzikoslular ise Miletoslu olabilirler...” yazmaktadır (Milet I 3.137).

Bu antlaşmada da Olbia ile yapılan *isopoliteia* antlaşmasında olduğu gibi geleneksel bir düzenleme olduğundan bahsedilmektedir. Herhangi bir vatandaş, bir kentin vatandaşlığından diğerine geçmek isterse orada vatandaş olabileceği belirtilmektedir. Bu antlaşmaya göre, *isopoliteia* hükmünün yer aldığı bir antlaşmanın daha önceden de uygulandığı anlaşılmaktadır. Yapılan bu antlaşmada, ana kent olan Miletos ile kolonisi olduğu bilinen Kyzikos arasında herhangi bir bağdan bahsedilmeyordu. Muhtemelen Miletoslular ile Kyzikoslular arasındaki *isopoliteia* ilişkisi en geç MÖ V. yüzyıla ya da daha erken bir tarihe dayanıyordu. Bu antlaşma Olbia ile yapılan antlaşmaya göre, daha az detaylı ve pratiktir. Ancak eksik olan bölümde ne kadar detaya girildiği bilinmemektedir. Metindeki Kyzikos ve Olbia hakkındaki kanıtlar, Miletos’un MÖ V. yüzyılda ya da daha öncesinde kolonileriyle *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yaptığını göstermektedir. İonia’daki kentlerin, MÖ VII. yüzyılın başlarından itibaren artan nüfusun ihtiyacını karşılamak için tahıl ithal etmesi gerektiği bilinmektedir. Bu nedenle ana kent Miletos, kolonileri ile yakın ticari ilişkilerini sürdürbilmek için karşılıklı eşit vatandaşlık haklarının ve çeşitli ayrıcalıkların düzenlenmesine önem vermiştir. *Isopoliteia* antlaşmaları, MÖ V. yüzyılda Miletos’un ihtiyaç duyduğu nüfusun karşılanmasında ve kentin gıda ihtiyacının karşılanmasında da önemli bir araç olmuştur (Gorman, 2001, s. 150-151; 2002, s. 190; Graham, 1964, s. 107-110; Magie, 2003, s. 55-56; Robert, 1928, s. 171-172; Roebuck, 1959, s. 19-21).

Miletos MÖ III. yüzyılın son dönemlerinde *isopoliteia* hükümlerini içeren başka antlaşmalar da yapmıştır. Ancak MÖ IV. yüzyılın sonlarında ya da MÖ III. yüzyılın başlarında kent nüfusunu yeniden canlandırmak amacıyla ya da ticari nedenlerden dolayı kolonileri ile yapmış olduğu *isopoliteia* antlaşmalarından farklı olarak, bu antlaşmalar daha çok politik nedenlerle yaptığı antlaşmalardır. Bu politik amaçlarla yapılan antlaşmalardan biri, MÖ 228 yılında Kios ile yapılan antlaşmadır. Miletos’un kolonisi, Bithynia’da bir Hellen kenti olan Kios’a ait bir yazıtta, Kios’un Miletos ile yakın ilişkileri olan bir kent olduğu, hem dinsel konularda hem de *isopoliteia* yoluyla sağlanan eşit vatandaşlık hakkı konusunda kazanımlar elde ettiği görülmektedir. Ancak bu ilişki, Bithynia Kralı Zialas’ın da dâhil olduğu I. Attalos ile Galatlar arasında gerçekleşen savaşta dâhi, Kios’un Miletos’a sunması gereken dini yükümlülüklerini yerine getirme zorunluluğunu değiştirmemiştir (Milet I 3.141).

Bu kararnamede, vatandaşlık hakkının verilmesinin yanı sıra bir savaşın, tarım ve kırsal faaliyetler üzerindeki yıkıcı etkisini de görmekteyiz. Kios, her yıl Didyma Apollon Tapınağı’na ürünlerinin bereketli olması ve tanrıya minnettarlıklarını göstermek için ilk hasatta, gümüş meyve kâseler sunmak gibi dini bir yükümlülüğe sahipti. Ancak MÖ III. yüzyılın sonlarında Kios, bu dindarlık eylemini birkaç yıl boyunca yerine getiremedi ve topraklarını harap eden savaşları ve bunlardan kaynaklanan masrafları bir bahane olarak gösterdi. Miletos ise, Kios gibi önemli bir noktada yer alan kolonisini, savaşların getirdiği karışık bir dönemin ortasında yalnız bırakmak istememiştir. Bu nedenle muhtemelen, *isopoliteia* hükmünün yer aldığı bir antlaşma ile Miletos’a vatandaşlık bağı ile bağlı oldukları vurgulanarak koruma altına alınmaya çalışılmıştır (Chaniotis, 2005, s. 122).

Kios’un, Miletos’un kolonisi ve halkının da dostları oldukları belirtilerek, kendilerine bu konuda yardımcı olacakları belirtilmiştir. Bunun üzerine Kioslular, *Hieropoioi* (kutsal ayın denetçisi) Nikandros ve Philippides’i bir kararname ile Miletos’a göndermişlerdir. Savaşlar

nedeniyle kendi topraklarında mazlum duruma düştüklerini anlatmışlardır. Bu savaşlardan dolayı yaşadıkları ekonomik sıkıntı nedeniyle, Miletos'un bir kolonisi olarak her yıl ürünlerinin bereketli olması ve tanrıya minnettarlıklarını göstermek için gönderdikleri gümüş kâselerin teslimi konusunda muafiyet talep etmek zorunda kalmışlardır. Kios'tan Miletos'a gelen heyet, bu konuda ve çeşitli isteklerin de yer aldığı kararnameyi Miletos'a sunmuşlardır. Kararnamede Kios'ta, Miletoslulara verilecek ayrıcalıklardan ve eşit vatandaşlık haklarından bahsetmişlerdir. Miletoslularla aynı soydan geldiklerini, bu nedenle Miletos'taki Kioslulara eşit vatandaşlık hakkının verilmesini talep etmişlerdir. Kentlerinin kurucuları ve aynı soydan gelmiş kişiler olarak, her zaman onlara karşı iyi niyet gösterdiklerini belirtmişlerdir. Doğru olanın da bu iyi niyet göstergelerinin devam ettirilmesi gerektiği, ancak Miletos'un da kolonilerine gerektiği gibi iyi bakmalarının zorunluluğunu dile getirmişlerdir. Bu nedenle Miletos, teslim edilmesi gereken gümüş kâseler konusunda kendilerine feragatte bulunmuştur. Eğer daha önce Miletos halkı savaşlardan ve toprağı saran kıtlıktan etkilenmemiş bir halk olsaydı, Kios halkının tanrıya vermek zorunda oldukları şeyleri, vermemeleri konusunda izin isteklerine olumlu cevap vermeleri imkânsızdı. Çünkü bu tür istekleri yasalar men ediyordu.

Fakat Miletoslular, Kiosluların bu isteklerini yerine getirmek için ellerinden gelen her şeyi yapabilirlerdi. Onlara, uygun oldukları zamanda, teslim etmeleri gereken kâseleri teslim edebilecekleri söylenmiştir. Miletos, gelecekte tanrılara sunulacak adakların ve kurbanların atalarının kararlaştırdığı gibi kalması gerektiğini belirtmiştir. Kioslulara *hieropoioinin* bahsettiği gibi eşit vatandaşlık hakkı verilecektir. Böylece, Kiosluların kendileri ile olan soydaşlıklarını korumak ve atalarının politikalarına uygun hareket etmek için daha fazla çaba gösterebileceklerini belirtmişlerdir. Kiosluların tanrıya karşı dindarlıklarını muhafaza etmelerini ve atalarının politikasına uygun olarak davranmaya devam etmelerini istemişlerdir. Bu şekilde, Kios halkının kendilerine karşı her türlü lütfu göstereceklerinden daha emin olacaklarını belirtmişlerdir.

Hiçbir şekilde, kendileri için tanınan ayrıcalıklardan, tıpkı önceki zamanlarda olduğu gibi mahrum bırakılmayacaklardır. Bu kararname bir *stel* üzerine yazılacak ve Didyma Apollon Tapınağı'na yerleştirilecektir. *Teichopoioi* (duvar ustaları) ve bu işlerin sorumlusu *stel*in hazırlanmasına ve kararnamenin yazılmasına özen göstereceklerdir. Ayrıca kamu bütçesi sorumlularının bu işlerin masrafı için bütçeden para sağlayacakları ve *Hieropoioi*'nin, *prytaneionda* (belediye sarayı) yemeğe davet edileceği belirtilmektedir (Milet I 3.141; SEG 37. 982, 985; THI 108).

MÖ 212/211 yılında, *Isopoliteia* antlaşmasının yapıldığı bir diğer kent ise Tralleis'tir (Errington, 2017, s. 174-183). Strabon, Tralleis'in Argos'lular ve Trakyalı bazı Tral'ler tarafından kurulduğunu söylemektedir (14.1.42). Büyük İskender'in doğu seferi sırasında kenti kendisine teslim ettikleri bilinmektedir (Arr. Anab. 1.18). MÖ 313 yılında Antigonos kenti ele geçirmiştir (Diod. 19.64). Ipsos Savaşı'ndan (MÖ 301) sonra kent Lysimakhos'un kontrolüne girmiştir. Küçük Asya'nın batısı ile birlikte, Korupedion Savaşı'ndan (MÖ 281) sonra da Seleukosların hâkimiyeti altına girmiştir. Bu dönemde kentin adı Seleukeia olarak değiştirilmiştir. III. Antiokhos döneminde gelişmiş bir nüfusa sahip olan kentte, Zeus Laosios Tapınağı önemli bir tapınak olarak yer almaktadır. MÖ 188 yılında imzalanan Apameia Antlaşması'ndan sonra ise kent Attalidlerin kontrolüne geçmiştir. MÖ II. yüzyılın ortalarında kentin adı yazıtlarda yeniden Tralleis olarak görülmektedir (Cohen, 1995, s. 265-266). Tralleis halkı Miletos'a iyi niyetleri ile birlikte saygın elçiler göndermiştir. İki kent arasındaki soydaşlıktan bahsederek daha öncesinde olduğu gibi, iyi niyet göstergelerinin devam edeceğini ifade etmişlerdir. Miletos'a Apollon'u onurlandırmak amacıyla her yıl bir tören alayı ve kurban sunmak için *theoroi* (kutsal elçiler) göndermek istediklerini ifade etmişlerdir. Miletos, Tralleis halkının iyi niyetlerine karşılık onların refah yaşamlarının devamını sağlamak için, çıkartılan

bir kararname ile kendi halkının ayrıcalıklarından yararlanabilmelerini sağlamışlardır (Milet I 3.143).

Antlaşmanın yapıldığı tarihler, Hellenistik krallıkların ve Roma'nın bölgede mücadele içerisinde oldukları dönemlerdir. Yazıtta belirtilmese de muhtemelen politik nedenlerden dolayı böyle bir antlaşma yapılmıştır. Kararnameye göre; Tralleis halkına eşit vatandaşlık hakkı verilmesi kararlaştırılmıştır. Eğer herhangi biri, Epikrates'in *stephanephoros* (kültle ilgili festival ve geçit törenlerini organize eden kişi) olduğu dönemde, *Taureon* ayına (Nisan/Mayıs) kadar halk kararnamesi ile Tralleis vatandaşı yapılmışsa ya da Tralleis kentinde yaşamadan herhangi birine bu tarihten sonra vatandaşlık verilmişse, Tralleis'te on yıl boyunca ikamet ederse kentin vatandaşlığına kabul edilebilecektir. Ayrıca eşit vatandaşlık hakkına sahip olacaklar, Miletos'ta kutsal ayinlere katılma ve *magistrat* olma gibi Miletoslulara ait tüm ayrıcalıklardan yararlanabileceklerdir. Vatandaş olmak isteyenler kayıtlarını, her yıl *Anthesterion* ayının (Şubat/Mart) yirminci gününe kadar konseyin *grammateosuna* (sekreter) babalarının adlarını, kendi adlarını ve hangi kabileye mensup olduklarını belirtilerek yaptıracaklardır. *Grammateos* ise başvuruları bir sonraki konsey toplantısında bildirecektir. *Prytaneisler* (amir) onların hangi kabilelere kayıt edileceklerini belirleyeceklerdir. Vatandaşlığa kabul edilenler tüm ayrıcalıklardan yararlanabileceklerdir. Ancak kentin güvenliği ile ilgili görevlere ancak on yıl geçtikten sonra seçilebileceklerdir.

Bir kimse bu kararnameye aykırı bir şekilde vatandaşlığa girerse, *Molpoi* Loncaları (Batı Anadolu kentlerinde kutsal ayinlerde ilahi okuyanların oluşturduğu birlik) tarafından yargılanacaktır. Yalan beyanla vatandaşlık hakkının gasp edilmesi suçlamasıyla, yasalara uygun olarak yargılama yapılacaktır. Halkların birbirlerine tanıdıkları ayrıcalıkların her zaman bilinmesi için, kararnameler bir *stel* üzerine yazılacak ve Didyma Apollon Tapınağı'na yerleştirilecektir. Duvar ustaları, mimar ile birlikte *stel*in hazırlanmasına ve kararnamelerin yazılmasına özen göstereceklerdir. Kamu bütçesi sorumluları ise bu işlemin masrafını duvar inşası için ayrılan fonlardan sağlayacaklardır. Ayrıca bu kararnamelerin her iki kente de uğur getirmesi için, kâhin ve bütçe sorumluları Didyma Apollon Tapınağı'na özgü geleneksel bir kutsal ayin düzenleyecekler, kurbanlar sunacaklardır. *Stephanephoros* ve meslektaşları da Apollon için aynısını yapacaklardır. Elçiler *prytaneiona* davet edilecekler ve misafirperverlik göstergesi olarak kendilerine hediyeler verilecektir. *Prytaneisler* ve kenti korumakla görevli seçilenler hediyelerin gönderilmesine özen göstereceklerdir.

Kararnamenin Tralleis tarafı ile ilgili olanı hakkında da bilgi sahibiyiz. Konseyin ve halkın onayı ile bazı kararlar alınmıştır. Kararnameye göre; Miletosluların, atalarının dostları ve soydaşları oldukları belirtilmiştir. Miletoslular, onurlandırılacaklar ve benzer şekilde onlara eşit vatandaşlık hakkı verilecek ve Tralleis vatandaşlarının paylaştığı tüm ayrıcalıklardan yararlanabileceklerdir. Tralleis kentinde vatandaş olmak isteyen herhangi bir Miletoslu *grammateosa* kayıt yaptıracaktır. Kentin sahip olduğu tüm oyunlarda ayrıcalıklı oturma yerlerine, konseye erişim konusunda ve kutsal konularda eşit haklara sahip olacaklardır. Miletoslular ne zaman tanrıya kurbanlar sunarlarsa, Tralleisliler de Didyma Apollon Tapınağı'na kurbanlar sunmak için Miletos'a *theoroi* gönderecektir. *Hieronemones* (resmi temsilciler) ve kâhinler, Zeus Larasios ve Didyma Apollon Tapınağı'na her iki kent için kurbanlar sunacaklardır. Kararnamelerin her iki kente uğur getirmesi ve onların güvenliği için dua edeceklerdir. Kararname bir *stel* üzerine yazdırılacak ve Zeus Larasios Tapınağı'na yerleştirilecektir. *Stelin* hazırlanmasında, *teihopoioi* ve bütçeden sorumlu olan kişiler özen gösterecekler ve masraflar kamu bütçesinden karşılanacaktır (Milet I 3.143; SEG 37.986; THI 52).

Miletos'un, Tralleis kenti ile yaptığı antlaşma gibi, muhtemelen dönemin kaotik ortamı nedeniyle politik amaçlarla yaptığı bir diğer *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşma, MÖ III.

yüzyılın sonlarında Mylasa kentiyledir (Errington, 2017, s. 174-183; Labuff, 2016, s. 47; Rubinstein, 2013, s. 172-175). MÖ 215/214 (MÖ 209/208) tarihlerinde Mylasalılar Miletos'a *isopoliteia* antlaşması için istekte bulunmuşlardır. Miletoslular da bu isteğe olumlu karşılık vermişlerdir (Reger, 2004, s. 158).

Mylasa epigrafik bakımdan çok zengin bir araştırma sahasına sahip olmasına rağmen, modern kentin antik kentin kalıntıları üzerinde kurulmuş olması önemli arkeolojik verilerin ortaya çıkarılmasını engellemiştir. Satrap Moussollos döneminde (MÖ IV. yy) Mylasa kenti, çeşitli kararname yayınlanmış olmasına rağmen, bir kent devleti olarak gerçek anlamda kararname yayınlaması, Eupolemos'un çöküşü (MÖ 280'lerin ortası) ile Karia bölgesinin satrapını barındırmaya son verinceye kadar başlamamaktadır. Epigrafik kayıtlarda Mylasa'nın Seleukosların kontrolünden kurtulup, yeniden özgürleştiği dönem MÖ 246/245 olarak görülmektedir. Seleukosların kontrolü ortadan kalkınca kentin Rhodos ve Miletos gibi kent devletleriyle bir bağ oluşturmaya başladığı anlaşılmaktadır. Dahası Mylasalılar uluslararası ilişkilerine dair kanıtlar MÖ II. yüzyılda artmaktadır. Girit, Priene, Magnesia ad Maeandrum, Tralleis ve Teos ile dış etkileşiminin devam ettiği görülmektedir. Ayrıca Mylasa, Miletos ile yapmış olduğu *isopoliteia* antlaşmandan sonraki dönemlerde Euromos ve Olymos kentleriyle de *sympoliteiai* (iki ya da daha fazla kentin politik birliği) oluşturmuştur. Her iki düzenleme de muhtemelen İç Karia halkları tarafından yavaş yavaş gerçekleştirilmeye çalışılan bir birliğe yönelik genel eğilimin göstergesidir (Labuff, 2016, s. 48-49; Magie, 2003, s. 63-64).

Miletos halkı ve konseyi tarafından onaylanan *isopoliteia* hükmünün yer aldığı kararnameye göre; Mylasalılar, Miletos halkının müttefiki, dostu ve soydaşı olduğu kabul edilmiştir. Gönderilen kararname ile kentler arasındaki nesiller boyu devam eden dostluk ve soydaşlık yenilenmiştir. Onların tüm onurlu davranışlarını ve gayretlerini yerine getirdiklerini belirtmektedirler. Mylasalılara eşit vatandaşlık hakkı verilmiş ve Miletos halkının sahip olduğu diğer ayrıcalıklar ile birlikte kentin tüm oyunlarında, kutlamalarında ve anmalarında ayrıcalıklı oturma yerleri verilmesi kararlaştırılmıştır. Kararname maddelerinin yazılarak, Zeus Labraunda ve Zeus Osogoa tapınaklarına yerleştirilmesi talimatı verilmiştir. Adı geçen tanrılara, Hestia ve Apollon'a kurbanlar sunulacak ve dualarda bulunulacaktır. Mylasalılar, kendilerine verilen ayrıcalıklardan yararlanmaya başladıklarında, Mylasa'da, kendi anavatanlarında ikamet edenlere, Asklepiades'in *stephanephoros* olduğu yılın *Artemision* (Mart/Nisan) ayına kadar eşit vatandaşlık hakkı verilmesi kararlaştırılmıştır. Eğer herhangi birisi daha önce anavatanı olan Mylasa kentinde ikamet etmemişse veya vatandaşlık kendisine sonradan verilmişse, Mylasa'da en az on yıl boyunca ikamet ederse Miletos tarafından vatandaşlık hakkı verilecektir. Her kim Miletos vatandaşı olursa, kutsal törenlerde yer alma, *magistrat* olma ve diğer hakların tamamı Miletoslular tarafından paylaşılacaktır. Her yıl *Anthesterion* ayının yirminci gününe kadar, konsey *grammateos*una kayıt yaptıracaklardır. Hangi kabileye ait olduklarını ve babalarının adlarını bildireceklerdir. *Grammateos* tescilden sonra ilk konsey toplantısında kaydı yapılanları bildirecektir. *Prytaneis* kabileler hakkındaki detaylı bilgilendirmeyi konseye sunacaktır. Vatandaşlığa kabul edilenler tüm haklardan hemen yararlanmaya başlayacaklardır. Ancak kentin korunma görevi hakkına, on yıl geçtikten sonra sahip olabileceklerdir (Milet I 3.146).

Bu kararname hükümlerine aykırı olarak vatandaşlık hakkı alan biri varsa, *Molpoi* Loncaları tarafından soruşturmaya tutularak, yalan beyanla vatandaşlık hakkının gasp edilmesi suçlamasıyla yargılanacaklardır. Mylasa halkını ilgilendiren bu kararname, her zaman hatırlanması için bir *stel* üzerine yazılacak ve Didyma Apollon Tapınağı'na yerleştirilecektir. *Teihopoioi stel*in hazırlanmasına ve kararnamelerin yazılmasına özen göstereceklerdir. Kamu bütçesi sorumluları, bu masrafları duvar inşaatı için ayrılan fonlardan sağlayacaktır. Bu kararnamenin her iki kente uğur getirmesi için kâhin ve bütçe sorumlusu Didyma Apollon Tapınağı'na geleneksel kurbanlar sunacaklar, orada dini ayinler yapacaklar ve *stephanephoros*

meslektaşları ile birlikte Apollon'a ibadet edeceklerdir. Elçiler *prytaneiona* davet edilecekler ve geleneksel misafirperverlik hediyeleri kendileri ile gönderilecektir. Bütçe sorumlusu kararnamenin masraflarını, ayrılan bütçeden karşılayacaktır.

Mylasa halkının ve konseyinin onaylamış olduğu kararnameye göre ise; Mylasa kenti soydaşlarına dostluk göstergesi olarak iyi niyetlerini belirtmişlerdir. İki kent arasında var olan ve Miletosluların Mylasalılara vermiş olduğu şeref ve saygının karşılığı verilecektir. Miletos halkının Mylasa'ya olan iyi niyeti ve sevgisi nedeniyle onurlandırılması ve tüm Miletoslulara eşit vatandaşlık hakkı verilmesi kararlaştırılmıştır. Kutsal törenler dâhil olmak üzere Mylasa halkının sahip olduğu tüm haklar, Miletos halkına ayrıcalık olarak verilecektir. Siyasi olmayan konularda konseye katılım hakkı verilecektir. Miletoslular kentin sahip olduğu tüm oyunlarda ayrıcalıklı oturma yerlerine sahip olacaklardır. Tanrıların yardımıyla bunların her birinin gerçekleşmesi ve kararnamenin her iki kente uğur getirmesi için bu kararname Zeus Osogoa ve Zeus Labraunda Tapınaklarına, yazılarak yerleştirilecektir. Ayrıca *stephanephoros* rahiple birlikte Hestia'ya kurban sunacak ve Didyma Apollon Tapınağı ve Zeus Osogoa Tapınağı rahipleri tanrılara kurban bağışında bulunacaklar ve dua edeceklerdir. Bütçe sorumluları bu masrafları kamu gelirlerinden karşılayacaklardır. Seçilen elçiler Miletos'a gidecekler ve kentler arasındaki mevcut soydaşlık bağını kuvvetlendirmek için Miletoslulara Mylasa halkının kendilerine olan iyi niyetini göstererek onları onurlandıracaklardır.

Ayrıca nesiller boyu Mylasa halkının dostu ve soydaşı olan Miletoslulara karşı, Mylasa'ya onur ve iyi bir itibar kazandıran ayrıcalıkları verdikleri için her iki kentin de çıkarlarını ilgilendiren konularda, her türlü gayret ve onurlu davranışın yerine getirileceği belirtilmektedir. Miletos'daki elçiler *stephanephoros* ile birlikte Apollon'a kurban sunacaklar ve her iki kentin uyumu ve güvenliği için dua edeceklerdir (Milet I 3.146; THI 121).

Bir başka *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşma, Herakleia (Latmos) kenti ile MÖ 180 (MÖ 173/172) yılında yapılmıştır. Herakleia kentinin kuruluşu ile ilgili ağırlıklı görüş MÖ III. yüzyıldır. Önceleri kentin yukarısında yer alan Latmos Dağı'nın adıyla anılan Herakleia kenti MÖ II. yüzyılda gelişmiş ve belirgin bir kentleşme yaşamıştır. Yerel topluluklarla bağlar kurmuştur. Özellikle öncesinde çatışmalar yaşadığı Miletos ile Rhodos'un arabuluculuğu ile muhtemelen politik nedenlerden dolayı bir antlaşma yapmıştır. Daha sonraki dönemlerde kentin kuzey komşusu Amyzon ile de bir antlaşma yaptığı bilinmektedir (Labuff, 2016, s. 44-45; Strabon 14. 1. 8).

MÖ 188 Apameia Antlaşması'ndan sonra Roma, Rhodos'a Küçük Asya'da belirgin istisnalarla Menderes Nehri'in güneyinde kalan kesimi ve Lykia'yı vermişti. Rhodos'un Karia'ya karşı da uzun zamandır devam eden doğrudan bir ilgisi vardı. Ancak Lykia'lular Roma kararı uyarınca Rhodos'un siyasi kontrolüne girmeyi reddettiler ve MÖ 188'den sonra direniş gösterdiler. Bu dönemde bölgedeki yerel küçük kentler, Miletos'u etkili bir koruyucu olarak görmekteydiler. Bu sıkıntılı süreçte Miletos ile aralarında devam eden bir dizi düşmanlığa son vermek istiyorlardı. Bu nedenle de ilk adım Herakleia'dan gelmiştir. Herakleia'nın, Miletos ile yaptığı antlaşma ile iki kent arasındaki düşmanlık sona eriyor ve daha önce işlenen suçlara af getiriliyordu. Diğer ayrıcalıklarla birlikte eşit vatandaşlık hakkı verilmesi ve saldırılara karşı birlikte hareket edilmesi kararlaştırılmıştır. Ancak her iki kent daha öncesinde yerel büyük bir güç olan Rhodos ile de birer güvenlik antlaşması (*symmakhia*) imzalamıştı. Bu nedenle de aralarında yapmış oldukları antlaşmayı çiğnemeyeceklerine dair garanti veriyorlardı. Aslında iki kent arasındaki anlaşmazlığa sebep olan mesele de Myesia (Myus) topraklarıydı (Errington, 2017, s. 231-234). Saldırlara karşı birlikte hareket edilmesi kararı, muhtemelen bölgedeki güvensizlik ortamını işaret etmekteydi. Belki de yapılan antlaşma yoluyla bir müttefik oluşturmaya çalışıyorlardı.

Aslında Miletos, Herakleia ile yaptığı bu antlaşmadan bir süre önce, yerel gücünü Herakleia'nın çıkarlarını tehdit edecek şekilde genişletiyordu. Buna rağmen Herakleia bu sıkıntılı süreçten olumsuz etkilenmemek için, bölgede güçlü bir kent olan Miletos'a *isopoliteia* hükmünün de dâhil olduğu bir antlaşma teklifinde bulunmuştur. Miletos bu teklife olumlu cevap vererek gerginliğin biraz olsun azalmasına imkân tanımıştır. Kararname, Menandros'un *stephanephoros* olduğu yılın *Taureon* ayında, Miletos halkı ve konseyi tarafından karara bağlanmıştır. Öncelikle bu konuda Didyma'daki kehanet merkezine başvurmuşlardır. Buradan Herakleia ile yapılacak bir antlaşmanın daha iyi olacağına dair olumlu bir cevap almışlardır. Bunun üzerine Miletoslular, tanrıların da yardım etmelerini umarak her iki kentin hayrına olacak şekilde bir düzenleme yapmışlardır. Kâhin ile birlikte bütçe sorumlusu tapınağa kurbanlar sunacak, Apollon, Artemis, Leto, Athena ve kurtarıcı Zeus adına kutsal tören alayı düzenleyeceklerdir. Benzer şekilde meslektaşları ile birlikte *stephanephoros* Apollon'a kurbanlar sunacaklardır. *Prytaneis*ler, kentin korunması için seçilenler ve kâhin hep birlikte Hestia Boulai'ya kurbanlar sunacaklar ve bu kararnamelerin Miletos'a ve Herakleia'ya hayırlı olması için dua edeceklerdir (Milet I 3.150; Syll 633).

Miletos'ta, Maion'un oğlu Menandros'un *stephanephoros* olduğu yılın *Taureon* ayında Miletoslular ve Herakleialılar arasında yapılan antlaşmaya göre; Miletoslular Herakleia vatandaşı Herakleialılar ise Miletos vatandaşı olabilecektir. Halkların Rhodoslularla olan ittifakına aykırı hiçbir şey yapmadıkları sürece, hep aynı düşmanlara ve dostlara sahip olacaklardı. Eğer bazı suçlamalar hakkında hâlihazırda dava açılmamışsa, bir mahkeme onları mahkûm etmemişse veya *magistrat*lar resmi olarak birilerini kamu suçlarıyla suçlamadığı sürece savaş zamanlarında meydana gelen hem özel hem de kamu suçlamalarına, her iki taraf af getirecektir. Herhangi bir düşman Miletos'a, onun bölgesine ya da Miletosluların müstahkem mevkillerine saldırırsa ya da gelirlerine zarar verirse, Herakleia Miletoslulara tüm gücüyle yardım edecektir. Aynı şekilde herhangi bir düşman Herakleia'ya, tahkimat bölgelerine saldırırsa veya gelirlerine zarar verirse, Miletoslular Herakleialıların yardımına tüm gücü ile gideceklerdir.

Miletos vatandaşı olmak isteyen Herakleialıların, Miletosluların paylaştığı diğer haklara sahip olabilmeleri için her yıl kenti korumak için seçilenlere ve konseye kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Adlarını, hangi kabileye ait olduklarını ve eğer varsa eşlerinin ve çocuklarının adlarını *Anthesterion* ayında kaydettireceklerdir. *Prytaneis*ler ve kentin korunması için seçilenler tarafından belirlenen kabilelere eşit şekilde kaydedileceklerdir. Kendilerine tanınan diğer tüm haklardan hemen faydalanabileceklerdir. Ancak kentin korunması ile ilgili göreve, on yıl geçtikten sonra seçilebileceklerdir. Herakleia'da vatandaş olmak isteyen Miletoslular da, Herakleia'da *Thryopopion*'daki *prytaneis*lere adlarını ve hangi kabileye ait olduklarını, eğer varsa eşlerinin ve çocuklarının adlarını kaydettireceklerdir. Benzer şekilde *grammateos* konseye kayıt yaptıranları bildirecektir.

Eğer bir Herakleialı kendi kenti Herakleia'da yaşamamışsa veya Miletos'ta, *Philidas*ın yılından sonraki yılda *Artemision* ayına kadar ikamet etmemişse, daha önce en azından Herakleia'da ya da Miletos'ta bir yabancı olarak en az beş yıl yaşamadıktan sonra Miletos vatandaşlığına kaydolmaları mümkün olmayacaktır. Aynı şekilde bir Miletoslu, kendi kentinde ikamet etmemişse, ya da bir yabancı olarak Herakleia'da beş yıl ikamet etmeden vatandaşlık başvurusu yapamayacaktır. Eğer daha önce herhangi biri, Miletos ya da Herakleia vatandaşı olarak kaydedilmişse ve en az on yıl boyunca kayıtlı olduğu kentte ikamet ederse, her iki kentin vatandaşlık hakkını almasına izin verilecektir. Ancak bu antlaşmanın hükümlerine aykırı olarak vatandaşlık başvurusu yapan herhangi biri olursa, Miletos'taki yabancılar mahkemesi ile *Molpoi* Loncalarında ve Herakleia'daki yabancılar mahkemesinde yargılanacaktır.

Antlaşmanın hükümlerinden biri de malların ve mülklerin taşınması ile ilgilidir.

Miletoslulardan veya Miletos'ta ikamet eden yabancılardan biri bazı kişisel mallarını Herakleia kentine ya da bölgesine taşımak isterse, taşımak istediği mallar tüm vergilerden muaf olacaktır. Aynı şekilde Herakleialılardan veya Heraklia'da yaşayan yabancılardan biri mallarını Miletos'a ya da Miletos topraklarına taşımak isterse o da vergiden muaf olacaktır. Ayrıca Miletos topraklarında mülk veya çiftlik sahibi olan herhangi birisi çiftlik hayvanlarını Miletos'tan Herakleia'ya taşımak isterse, ya da Herakleia'dan Miletos'a böyle bir taşıma söz konusu olursa, Menandros'un *stephanephoros* olduğu yılın *Metageitnion* ayından (Ağustos/Eylül) itibaren çiftlik hayvanlarını kendi mülkiyetlerine taşıdığına dair yemin ederse yine vergiden muaf olacaktır.

Miletos, Herakleia ile tartışmalı olan dağlık arazinin Myesia'nın bir parçası olduğunu belirtirlerken, Myesia'daki Apollon Terbintheus Tapınağı'nın bulunduğu kutsal alanın Teia ve Kysselis'teki mülk sahiplerine ait olduğunu iddia etmişlerdir. Herakleialılar ise, Kyklopeion çevresindeki (Miletos'a yakın Latmos Dağı'nda) kutsal alanın Kisaris ve halkının bir parçası olduğunu iddia etmişlerdir. Benzer şekilde tuğla üretiminin yapıldığı yerin ve buna bitişik olan bölgenin de, Miletosluların Ionopolis topraklarının bir parçası olduğunu beyan ettikleri bölgenin, kendi topraklarının bir parçası olduğunu iddia etmişlerdir. Bu sorunu çözmek için Miletoslular ile Herakleialılar, her iki kentin kabul ettiği özgür ve demokratik bir kenti hakem olarak atayacakları konusunda anlaşmışlardır. Hakem anlaşmazlığın olduğu topraklarla ilgili olarak Miletos'ta, Menandros'un *stephanephoros* olduğu yıldan sonraki yıla kadar karar verecektir. Anlaşmazlığın olduğu topraklarda yetişen herhangi bir ürün olursa, karar verinceye kadar tarafsız bir yerde tutulacaktır (Milet I 3.150; SEG 34. 1173; SEG 37. 984; Syll 633).

Antlaşmanın hükümlerinden bir diğeri ise kölelerle ilgilidir. Herhangi bir köle Herakleia'dan Miletos'a, Miletos'tan Herakleia'ya kaçmışsa, Miletos'ta Menandros'un *Stephanephoros* olduğu yıldan başlayarak ilgili kentlerde görevde olan sınır muhafızlarına (*horophulakes*) geri getirileceklerdir. Miletos'ta satın alma yoluyla bu hizmeti (*telos*) üstlenenler, teslim gününden itibaren on gün içinde köle hakkındaki durumu *prytaneis*lere ve kentin korunması için seçilen görevlilere bildireceklerdir. Ayrıca Herakleia'daki *magistratlar* kölelerin ayrıntılı bir listesini içeren bir mektup göndereceklerdir. Herakleia'daki sınır muhafızlarının hizmetini üstlenenler de aynı tarihte *magistratlar*a rapor vereceklerdir. Benzer şekilde Miletoslu *prytaneis*lere ve kentin korunması için seçilenlere bir mektup gönderilecektir. Her iki kentteki köle sahiplerinin kölelerini geri alma hakkı olacaktır. Kölelerin iadesi için on iki *drakhme*, yemek için ise her güne bir *obolos* (Hellen sikkesi, *drakhmenin* altıda biri), mektubun *magistratlar*a yazılmasından itibaren en geç dört ay içinde ödenecektir. Aksi takdirde köleler sınır muhafızlarına ait olacaktır.

Miletos'taki *anataktai* (finans görevlisi) tarafından, Ionopolis körfezinde gemilerin geçişinden elde edilen gelirler satılacaktır. Menandros'un *stephanephoros* olduktan sonraki yıl için bu gelirleri satın alanlar, Herakleialılardan, onlarla yaşayanlardan ve hizmetçilerinden ücret alacaklardır. Miletos'tan Ionopolis'e veya Ionopolis'ten Miletos'a yelken açtıklarında, Miletosluların ödediği gibi ödeme yapacaklardır. Benzer şekilde gemiler onlardan, Miletoslulardan aldıkları gibi aynı ödemeyi alacaklardır. Her iki kentin de yararına ödemelerin gerçekleştirilebilmesi için, Miletos halkı kararnamenin ve antlaşmanın resmen onaylanmasından sonra üç kişiyi seçecek ve seçilenler kâhin ile birlikte yemin edeceklerdir.

Yemin şöyle olacaktır:

Antlaşmaya her zaman bağlı kalacağım ve hiçbir şekilde herhangi bir sebeple ihlal etmeyeceğim. Eğer başka birinin antlaşmaya aykırı davrandığını anlarsam elimden geldiğince buna izin vermeyeceğim. Ancak gerçekleri Apollon, Hestia Boulaia, Zeus, Athena ve diğer tanrıların vasıtasıyla konseye ve halka doğru bir şekilde rapor edeceğim. Eğer bu yemini tutarsam benim için iyi olsun, ama yeminimi bozarsam ben ve ev halkım tamamen yok olsun.

Herakleia elçileri adı geçen yemini, *prytaneislere*, kentin korunması için seçilenlere, antlaşmayı kendileriyle ve Miletos halkı ile imzalayan konsey üyelerine yaptıracaklardır. Kentlerin her ikisi de ilgili antlaşmayı bir *stèle* yazacak ve Miletos Didyma Apollon Tapınağı'na, Herakleia ise Athena Tapınağı'na yerleştireceklerdir. Eğer kentlerin her ikisi bu antlaşmada bir şeyin düzeltilmesi gerektiğine karar verirlerse birbirlerine elçiler gönderdikten sonra düzeltme yapmaları mümkün olacaktır. Antlaşmada belirtilen şartlara uymayan, adlarını andıkları tanrılara karşı bir suç işlemiş olacaktır. Ayrıca bu antlaşmaya uymayanlar elli *talent* ceza ödeyeceklerdir (Milet I 3.150; SEG 34. 1173; SEG 37. 984; Syll 633).

Sonuç olarak, *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar Hellen dünyasında çeşitli nedenlerle uygulanmıştır. Miletos, Hellen dünyasında çok sayıda koloniye sahip önemli ana kentlerden biri olarak *isopoliteia* antlaşmaları yapan bir kent devletidir. Bu tür antlaşmalar kentler arası ilişkilerin geçmişe dayalı bağlarının kuvvetlendirilmesi için önem arz etmiştir. Bazen, MÖ 494'teki Pers yıkımından sonra nüfusunu artırmak ve kentin yeniden inşası için uygulamıştır. Bazen Miletos Herakleia kentiyle yapılan antlaşma gibi, var olan düşmanlığın sonlandırılması için *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalar yapmıştır. Politik ve ekonomik nedenler de bu antlaşmaların yapılmasında çok önemli etkenler olarak görülmüştür. Miletos'un *isopoliteia* hükmünün yer aldığı kararnameler ile ulaşmak istediği farklı bir amacı daha vardır. Bazı kriz dönemlerinde, Küçük Asya'da III. Antiokhos'un, MÖ 215'te Sardeis yöneticisi iken ayaklanan Akhaios'a karşı başlatmış olduğu sefer dönemlerinde olduğu gibi, Miletoslular, Didyma'da yaptıkları festivallerini olimpiyat oyunları gibi *ponteterik*, yani her dört yılda bir gerçekleştirmek için bu antlaşmalarla bir birlik ve güç oluşturmaya çalışmışlardır. Bu antlaşmaların çoğunda geleneksel olduğu vurgusu, kentler arası ilişkilerin geçmişe dayandığının da göstergesidir. Dolayısıyla Karia'da bölgesel bir birliğin kurulma çabasının bir göstergesi olarak görmek de gerekir. Antlaşmalar kendine özgü bir düzen içerisinde gerçekleştirilmiştir. Özellikle dini hükümlere öncelik ve önem verildiği anlaşılmaktadır. Bu antlaşmaların ne kadar sürdüğü hakkında yeterli bilgi sahibi değiliz. Ancak uzun süre devam ettiği ve belirli dönemlerde yenilediği anlaşılmaktadır. Miletos ve diğer kentler, zaman zaman içerisine düştükleri sosyal, siyasal, ekonomik ve hukuki sıkıntıların yaşandığı süreçlerden *isopoliteia* hükmünün yer aldığı antlaşmalarla bir çıkış yolu bulmaya çalışmışlardır.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Arrian (2005). *İskender'in seferleri*. (M. Mete, Çev.). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Diodorus S. (1984). *Diodorus of sicily IX*. (R. M. Geer, Çev.). Cambridge, London: Harvard University Press ve William Heinemaa Ltd.
- Herodotos. (2002). *Herodot tarihi*. (M. Ökmen, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Plinius (1961). *Natural history II*. (H. Rackham, Çev.). Cambridge, London: Harvard University Press ve William Heinemann.
- Strabon (2000). *Geographika. Antik Anadolu coğrafyası*. (A. Pekman, Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Modern Kaynaklar

- Arnaoutoglou, I. (1998). *Ancient Greek laws*. London ve New York: Routledge.
- Bettalli, M. (2017). Yunanlar ve doğu: Yunan tarihinde uzun bir bölüm. Eco, U. (Ed.). *Antik Yunan*. (L. Tonguç Basmacı, Çev.). İstanbul: Alfa.
- Cawkwell, G. (2005). *The Greek wars the failure of Persia*. Oxford: Oxford University Press.
- Champion, C. B. (2004). *Cultural politics in Polybius's histories*. Berkely, Los Angeles,

- London: University of California Press.
- Chaniotis, A. (2005). *War in the hellenistic world*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Cohen M. G. (1995). *The hellenistic settlements in Europe the islands and Asia Minor*. Berkeley, Los Angeles, Oxford: University of California Press.
- Demir, M. (2014). *Lidyalılar: mythos 'tan logos 'a*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Demir, M. (2018). MÖ V. yüzyılda Euromos ve çevresi. *XVII. Türk tarih kongresi bildiriler kitabı*, I. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 269-310.
- Errington, R. M. (2017). *Hellenistik dünya tarihi MÖ 323-30*. (G. Günata, Çev.). İstanbul: Homerkitabevi.
- Gawantka, W. (1975). *Isopoliteia. Ein Beitrag zur Geschichte der zwischens taatlichen Beziehungen in der griechischen Antike*. München: C. LT. Beck'sche Verlagbuchhandlung.
- Georges, P. B. (2000). Persian Ionia under Darius: The revolt reconsidered. *Historia* 49, 1-39.
- Gorman, V. B. (2001). *Miletos the ornament of Ionia a history of the city to 400 B.C.E*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Gorman, V. B. (2002). Milesian decrees of isopoliteia and the refoundation of the city, 479 BC. *Oikistes*. Gorman, V. B. ve Robinson, E. W. (Ed.). Leiden: Brill, 181-193.
- Graham, A. J. (1964). *Colony and mother city in ancient Greece*. Manchester: Manchester University Press.
- Greaves, A. M. (2003). *Miletos, bir tarih*. (H. Ç. Öztürk, Çev.), İstanbul: Homer kitabevi.
- Gruen, E. S. (1984). *The hellenistic world and the coming of Rome*. Volume I. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Guizzi, F. (1999). Private economic activities in hellenistic Crete: the evidence of the isopoliteia treaties. *From minion farmers to Roman traders*. Chaniotis, A. (Ed.). Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 235-245.
- Herrmann, P. (1965). Antiochos der Grosse und Teos. *Anadolu* 9 (1965), 29-159.
- Hornblauer, S. ve Spawforth, A. (2012). *The classical dictionary*. Oxford: Oxford University Press.
- Kawerau, G. ve Rehm, A. (1914). *Milet III. Das Delphinion in Milet*. Berlin: Druck und Verlag von Georg Reimer.
- Labuff, J. (2016). *Polis expansion and elite power in hellenistic Karia*. London, New York: Lexington Books.
- Magie, D. (2003). *Anadolu'da Romalılar 3. Batı Anadolu kent devletleri*. (N. Başgelen ve Ö. Çapar, Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Magie, D. (2007). *Anadolu'da Romalılar 4. MÖ III. ve II. yüzyıllarda Batı Anadolu*. (N. Başgelen ve Ö. Çapar, Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Pomeroy, S. B. (2018). *Antik Yunan'ın kısa tarihi*. (O. Yarlığaş, Çev.). İstanbul: Alfa.
- Reger, G. (2004). *Sympoliteiai in hellenistic Asia Minor. The Greco-Roman east. Politics, culture, society*. Colvin, S. (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 145-180.
- Rhodes, P. J. ve Osborne, R. (2003). *Greek historical inscriptions 404-323 BC*. Oxford: Oxford University Press.
- Rhodes, P. J. (1993). The Greek poleis: demes, cities and leagues. *The ancient Greek city-state*. Hansen, M. H. (Ed.). Copenhagen: The Royal Danish Academy of Sciences and Letters, 161-182.
- Robert, L. (1927). Sur le traite de spoliteie entre Pergame et Temnos. *REG* 40, 214-223.
- Robert, L. (1928). Notes d'epigraphie hellenistique. *BCH* 52, 158-178.
- Roebuck, C. (1959). *Ionian trade and colonization*. New York: The Archeological Institute of America.
- Rubinstein, L. (2013). Spoken words, written submissions and diplomatic conventions the

- importance and impact of oral performance in hellenistic interpolis relations. *Hellenistic oratory continuity and change*. Kremmydas, C. ve Tempest, K. (Ed.). Oxford: Oxford University Press, 165-199.
- Sarıkaya, S. ve Arslan, M. (2017). Anadolu'da persler: savaş, isyan ve diplomasi. *Persler-Anadolu'da kudret ve görkem*. İren, K., Karaöz, Ç., Kasar, Ö. ve Tekdemir, N. (Ed.). İstanbul: YKY, 78-99.
- SEG. (1987). *Supplementum epigraphicum graecum*. Volume XXXIV. Pleket, H. W. ve Stroud, R. S. (Ed.). Amsterdam: J.C. Gieben.
- SEG. (1989). *Supplementum epigraphicum graecum*. Volume XXXVI. Pleket, H. W. ve Stroud, R. S. (Ed.). Amsterdam: J.C. Gieben.
- SEG. (1990). *Supplementum epigraphicum graecum*. Volume XXXVII. Pleket, H. W. ve Stroud, R. S. (Ed.). Amsterdam: J.C. Gieben.
- Tod, M. N. (1948). *A selection of Greek historical inscriptions. Vol. II: from 403 to 323 BC*. Oxford: Clarendon Press.
- Tsetschladze, G. R. (2006). Introduction. Revisiting ancient Greek colonisation. *Greek colonisation an account of Greek colonies and other settlements overseas*. Volume I. Tsetschladze, G. R. (Ed.). Leiden, Boston: Brill, 33-83.
- Yaylalı, A. (2015). Anadolu kültür tarihinde Milet. *Miletli filozoflar. Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes*. Çüçen, A. K. ve Tepe H. (Ed.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu, 57-64.
- THI 52 http://www.attalus.org/docs/other/inscr_52.html 28.03.2020.
- THI 108 http://www.attalus.org/docs/other/inscr_108.html 28.03.2020.
- THI 121 http://www.attalus.org/docs/other/inscr_121.html 28.03.2020.
- OGIS 265 <http://www.attalus.org/docs/ogis/s265.html> 28.03.2020.
- SYLL <http://www.attalus.org/docs/sig.html> 28.03.2020.
-